

ნაირა გელაშვილის „ჩემი ჩიტი, ჩემი თოკი, ჩემი მდინარე“ . . .

ნაირა გელაშვილის თითქმის 800 გვერდიანი რომანის „ჩემი ჩიტი, ჩემი თოკი, ჩემი მდინარე“ კითხვის პროცესში, იმ უამრავ ასოციაციასა და ალუზიათაგან, რომლებიც მეხსიერებიდან პერიოდულად ამომიტივტივდებოდა, უამრავ ამბავთაგან, რომლებიც, თითქოს, ხელახლა გამოვცადე, ზედაპირზე ყველაზე ხშირად პიერ პაოლო პაზოლინის შემზარავი და დამთრგუნველი კინოსურათი „სალო, ანუ სოდომის 120 დღე“ და რომანის დასაწყისში ერთგან, თითქოს, გაკვრით ნახსენები სიტყვა „თანამსხვერპლი“ ამოყვინთავდა ხოლმე. ალბათ, შემთხვევითი არ არის: უზარმაზარ მხატვრულ ტექსტში, სადაც ერთმანეთის პარალელურად რამდენიმე ათეული სიუჟეტური ხაზი ვითარდება, დომინანტი არც ერთი გმირის ისტორია და თავგადასავალი არ არის; ტექსტს, თითქოს, არც გამოკვეთილი მთავარი გმირი ჰყავს. მიზეზი მარტივია: აქ, ამ სასტიკ, საზარელ რეალობაში, მთავარი გმირი ვერავინ იქნება, რადგან ადამიანების ბედისწერას ჯერ თავის კალაპოტში აქცევს, ერთ მდინარებას აძლევს, შემდეგ კი მისთვის სასურველი მიმართულებით მიაქანებს თუ მიერეკება რეჟიმი, რომლის თანამსხვერპლნიც უკლებლივ ყველანი გავმხდარვართ, თუმცა ზოგს, მაგალითად, იმათ, ვინც „გარკვეულ დამსახურებათა თუ გარემოებათა გამო“ ჯერ ისევ სათავეშია მოქმეცეული, ეს ჯერ ვერ (ან უფრო არ) გაუცნობიერებია.

იმას, თუ როგორ ვხდებით ტირანული რეჟიმის მსხვერპლნი თუ თანამსხვერპლნი, როგორ იცვლება ჩვენი ცხოვრების მდინარე(ბა), როგორ აღმოვჩნდებით ჩვენი რეალობიდან, გარემოდან, გარშემომყოფთაგან, გეგმებიდან, მიზნებიდან, პროფესიებიდან, საქმიანობებიდან – სრულიად დისტანცირებულნი, სულ სხვა გარემოს, სივრცესა და რეალობაში, სიმბოლურად თუ მეტაფორულად, ყველაზე ზუსტად, ალბათ, სწორედ რომანის ფაბულის სტრუქტურა გამოხატავს: ნაწარმოებში ამბის თხრობა, თითქოს, მიზანმიმართულად, კულმინაციურ მომენტში წყდება და ავტორი

ტექსტში „ჩანერგავს“ ეპიზოდს სახელწოდებით „კუდიანთა შაბაში, ანუ ვალბურგის ღამე საქართველოში“... ტექსტის ეს ეპიზოდი ერთდროულად აბსურდის დრამასაც წარმოადგენს და დოკუმენტურ მასალებზე დაფუძნებულ ისტორიულ პოემასაც, სადაც ამაზრზენი ნატურალიზმით, ქრონოლოგიურად და დეტალურადაა აღწერილი ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ კარნავალისთვის დამახასიათებელი პომპეზურობით მოწყობილი კოსტიუმირებული შოუ, უფრო სწორად, სატანისტური რიტუალი. ვის აღარ გადავანყდებით „ძლიერთა ამა ქვეყნისათა“ გვერდით პერვერსიულ სექსუალურ ორგიებში: ცნობილ ჟურნალისტებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ხელოვნების სფეროს წარმომადგენლებს, ჩინიანებს თუ უჩინოებს... მათი სახელებისა და გვარების ბგერწერებს ლიტერატურულ ტექსტში, თითქოს, ერთგვარი მუტაცია განუცდია: ზოგი შეკუმშულა თუ შეკვეცილა, ზოგიც ინვერსია-ტმესის მსხვერპლი გამხდარა, მაგრამ იმდენად კარგად გვახსოვს მათ მიღმა ნაგულისხმები სახეები და მათ მიერ ჩადენილი „საქმენი საგმირონი“, რომ შეუძლებელია, კოდირებული სახელების მიღმა ნაგულისხმები ადრესატების ვინაობა ვერ ამოვიკითხოთ... და მიუხედავად იმისა, რომ არანაირი სურვილი არ გვაქვს, ამ შემზარავ ორომტრიალში ასე ღრმად ჩავიხედოთ, ჩავერთოთ, მისი თანამონაწილე გავხდეთ, იძულებულნი ვართ, რაღაცების დანახვა და აღქმა ვისწავლოთ, რადგან გვინდა თუ არა, ეს შემზარავი, დამანგრეველი, გამანადგურებელი რეალობა ჩვენს სივრცეშიც იჭრება, შემდეგ კი არა ჩვენთვის, არამედ მისთვის სასურველი მიმართულებით მიგვაქანებს. ზუსტად ისე წყდება ჩვენი ცხოვრება და სხვა განზომილებაში გადაინაცვლებს, როგორც აღნიშნული ჩანართი წყვეტს ტექსტის ძირითად სიუჟეტურ ხაზს და მკითხველის წინაშე სულ სხვა სიმართლეს, სულ სხვა რეალობას გადაშლის. . .

მიკერძოებაში, გაზვიადებაში ან სათქმელის არასწორად გაგებაში რომ არ ჩამეთვალოს, რომანის სიტყვებს მოვიშველიებ და ვიტყვი: „ეს ყოველივე ააშკარავებდა ხელისუფლების უშუალო კავშირს ბოროტ სულებთან, იმათთან, ვისაც მოციქული პავლე უწოდებდა „ამ სოფლის სიბნელის მპყრობელებს“ და „ცისქვეშეთის ბოროტების სულებს“... ალბათ, დამეთანხმებით, რომ მსგავს

თემაზე მხატვრული ტექსტის დაწერა ჩვენ რეალობაში ავტორის მხრიდან დიდ გამბედაობას მოითხოვს არა მხოლოდ იმიტომ, რომ შეიძლება, მის სიცოცხლეს საფრთხე შეექმნას, არამედ იმიტომაც, რომ ასეთ დროს მის წინააღმდეგ ხშირად ერთ-ერთი ყველაზე მძლავრი იარაღი – შხამიანი ირონია, დაცინვა და სარკაზმი ამოქმედდება ხოლმე. ბევრისთვის ხომ ყველაფერი, რაც ზემოთ აღნიშნულს უკავშირდება, არასერიოზულ ბოძვად, სიბნელედ, გაუნათლებლობად აღიქმება; თუმცა, ნაირა გელაშვილის სახელი და ავტორიტეტი არა მარტო საქართველოში, არამედ ევროპაშიც სრულიად სანინააღმდეგოზე მეტყველებს. ალბათ, სწორედ ამიტომ არ შეშინდა, უკან არ დაიხია და ერთი შეხედვით ტაბუდადებულ თემებზე ასე აშკარად და ღიად დაწერა გადანყვიტა.

აღნიშნული პოემის ნაკითხვის შემდეგ შეუძლებელია, სტენლი კუბრიკის ბოლო ფილმი „ფართოდ დახუჭული თვალები“ არ გაგვახსენდეს, სადაც ასევე აღწერილია კარნავალურ სტილში გადანყვიტილი სატანისტური რიტუალი, რომელიც ბოლოს მსხვერპლთშენივით სრულდება. 1999 წელს გადაღებულმა ამ კინოსურათმა თავის დროზე დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია, ზოგიერთი რეჟისორის იდუმალებით მოცულ სიკვდილს სწორედ ფილმის სიუჟეტს უკავშირებდა და მიიჩნევდა, რომ ავტოკატასტროფა, რომელსაც ის შეენირა, მოწყობილი იყო და რეალურად გარკვეულ ძალებს მისი თავიდან მოშორება სურდათ. ბევრი ამ ყველაფერს მასონურ ძალებთან აკავშირებდა, თუმცა ეს სულ სხვა თემაა, ამიტომ სათქმელს აღარ გადავუხვევ და ისევ პიერ პაოლო პაზოლინის გახმაურებულ ფილმს „სალო, ანუ სოდომის 120 დღე“-ს მივუბრუნდები.

„ჩემი ფილმები სასონარკვეთილების კვილის პოემებია“ – ამბობს თავის ერთ-ერთ ინტერვიუში პიერ პაოლო პაზოლინი (თეო ხატიაშვილი, „სიკვდილის რომანტიკული თავყანისმცემელი“, ყურნალი „არილი“, 2017 წლის 15 თებერვალი) და იქვე იმასაც დასძენს, რომ ის მაყურებელს არც გამოსავალს სთავაზობს, არც პრობლემის გადანყვიტის გზას; ნაირა გელაშვილის „ჩემი ჩიტი, ჩემი თოკი, ჩემი მდინარე“ კი „განგამის რომანი“ უფროა, ვიდრე სასონარკვეთილების ზღვარზე მყოფი ადამიანის თავგანწირული ამოგმინვა-ამოკივლება, მხატვრული ტექსტი, რომელიც ახლო

მომავალში მოსალოდნელ დიდ უბედურებას წინასწარმეტყველებს, თუმცა ამაში ირაციონალური, ინტუიტიური, დაუჯერებელი და წარმოუდგენელი არაფერია, რადგან მომავლის წინასწარ განჭვრეტა მეცნიერული ფაქტებითა და სამყაროს სიღრმისეული ცოდნით, მასთან სულიერი კავშირით, ახლო მეგობრობითაა გამყარებული. ეს სწორედ ის ცოდნაა, ცოცხლად დამარხვას რომ უპირებენ, ცოდნა, რომელიც მეცნიერებასთან ერთად რელიგიით, მითოსით, ფოლკლორით, პოეზიით, ხალხური ზეპისიტყვიერებითა და კოლექტიური არაცნობიერი თაა ნასაზრდოები...

„იმაზე უფრო ანარქიული არაფერია, ვიდრე ძალაუფლება“ – ამბობს პიერ პაოლო პაზოლინი თავის ერთ-ერთ ინტერვიუში. „ჩემი ჩიტი, ჩემი თოკი, ჩემი მდინარის“ ერთ-ერთ მთავარ გმირადაც სწორედ სასტიკი და გარყვნილი ძალაუფლება გვევლინება – ნეოლიბერალიზმის ქურქში გახვეული ფაშიზმის მშობელი დედა, რომელიც, თავის მხრივ, ფესვებით ანტიკური სამყაროს ტირანიასთანაა გადახლართული. „ნეოლიბერალი ნერონი“ კი იმ კონკრეტული სახის მიღმა, იმთავითვე რომ ამოიკითხება ხოლმე, ტირანი ხელისუფლის, დიქტატორის განზოგადებული სახის ერთგვარ კონტურებსაც ხაზავს – ადამიანური რომ ყველაფერი დაუკარგავს და გამძვინვარებულ მხეცად ტრანსფორმირებულია.

ცხადია, ამგვარ განზოგადებაში ერთი შეხედვით ახალი არაფერია – პირიქით, ტირანის განზოგადებული, კრებსითი სახის შექმნა უკვე საკმაოდ ტრივიალურ ხერხადაც კი მიიჩნევა კინოსა და ლიტერატურაში, მაგრამ თუკი ისევ იმ რომანს დავესესხებით, რომლის ანალიზის დაწერასაც ვცდილობთ, „მსხვერპლი, რომლის ჯალათიც არ მხილებულა, სხვანაირი მსხვერპლია... მსხვერპლი, რომლის ჯალათიც დაისაჯა – სხვანაირი, უფრო ცოცხალი“ – მივხვდებით, რომ ჩვენი არც ისე შორეული წარსულის ლიტერატურულ ტექსტში რეპრეზენტირება აუცილებელია, რადგან, სამწუხაროდ, (თუმცა, როგორც მოსალოდნელი იყო), საზოგადოების გარკვეულ ნაწილს ძალიან მოკლე ისტორიული მემსიერება აღმოაჩნდა, იმდენად მოკლე და უდღეური, რომ სულ რაღაც ათი წლის წინ მომხდარსაც მივიწყების მტვერი დასდებია, ბევრისგან ისე მივიწყებულა, თითქოს, არც ყოფილაო... და თუკი ოთარ ჭილაძეს, ეპოქებზე შექმნილი რომანი-მეტაფორების ერთ-

ერთ გამორჩეულ დიდოსტატს დავესესხებით, რომლის აზრითაც, მწერლის უმთავრესი დანიშნულება ერისთვის მეხსიერების შენახვაა („სხვებმა მისი იმედით დაივიწყეს, აველუმს კი დამახსოვრება ევალება მხოლოდ“ – „აველუმი“), კიდევ ერთხელ დავრწმუნდებით, რომ ჩვენს არც ისე შორეულ წარსულზე „ჩემი ჩიტი, ჩემი თოკი, ჩემი მდინარის“ მსგავსი რომანი-მეტაფორის შექმნა აუცილებელი იყო, თუნდაც იმ ადამიანების სახელების უკვდავსაყოფად, ტირანულმა რეჟიმმა, მისმა ზღვარსგადასულმა ბოროტებამ მსხვერპლად რომ შესწირა საკუთარ ძალაუფლებას, კეთილდღეობასა და ამბიციებს; იმათი მსხვერპლთშეწირვა, ვინც შენთვის მიუღებელია, შენგან განსხვავებულია, ვინც შენს იდეებსა და იდეალებს ეწინააღმდეგება, ვინც შენც წინააღმდეგ ხმის ამოლებას, შენს მხილებას, ან შენგან გაქცევას, თავის დაღწევას ბედავს. ეს თემა კინოფილმ „სალო, ანუ სოდომის 120 დღის“ ერთ-ერთი ამოსავალი წერტილიცაა...

რომანში ერთ-ერთი შთამბეჭდავი და ყველაზე სიღრმისეული შრეა ხელისუფლების მხრიდან მდინარის მოკვლის, მისი ცოცხლად დამარხვის, უფრო სწორად, ბეტონის სარკოფაგში მოქცევის უგუნური, ბოროტი და წარუმატებელი განზრახვა. „წყალი სულიწმინდის ფიზიკური ხატია... მდინარის დაგუბების სურვილი სულიწმინდის მოშთობის, ანუ სიცოცხლის მოსპობის ინსტინქტურ სურვილს ნიშნავს“. ძნელი სათქმელია, ეს სურვილი ინსტინქტურია თუ მიზანმიმართული (აღბათ, უფრო მეორე), ერთი კი ცხადია: ნანარმოების ყველა შრე, პლასტი, სიუჟეტური ხაზი, ყველა პერსონაჟი თითქოს სწორედ ამ სათქმელის ხორცშესხმას, ამ იდეის გამყარებას ემსახურება; ერთი მხრივ, წარსულის აჩრდილი, რომელსაც სვანეთში გიგანტური ჰესების მშენებლობის მიზნით წყალქვეშ ჩაძირული სოფლების, ტაძრების, საფლავებისა და წარსულის სახე მიუღია და მოსვენებას არ აძლევს ამ დანაშაულით სულდამძიმებულ შთამომავლობას, მეორე მხრივ, ვერეს ხეობაში ცოცხლად დამარხული მდინარე ვერე, რომელიც მასთან ასე სასტიკად, უსამართლოდ მოქცევის გამო დიდი შურისძიებისთვის ემზადება და რომანის დაწერიდან სულ რამდენიმე წელიწადში ამოხეთქავს კიდევ მთელი თავისი მძვინვარებითა და შეუწყნარებლობით, თითქოს გამოფხიზლებისკენ, ფართოდ და-

ხუჭული თვალების რაც შეიძლება ფართოდ გახელისკენ მოგვიწოდებს და ცდილობს, ის საფრთხეები დაგვანახოს, ჯერ ფიზიკური განადგურებით, შემდგომ კი უფსკრულში შთანთქმით რომ გვემუქრება...

ტექტში კიდევ ერთი საინტერესო ხატია – გაურკვეველი წარმომავლობის ფრინველი (ჩიტი, რომელიც რომანის სათაურშიც ფიგურირებს). მის ერთგვარ არქეტიპად, წინასახედ, შესაძლოა, ზღაპრული ფრინველი ფასკუნჯიც ჩავთვალოთ (მგონია, რომ რომანში ეს ფრინველი ქვეყნის დამოუკიდებლობის, თავისუფლების იდეის ერთგვარი სიმბოლოა), რომელიც ჯერ ბოლომდე ვერ შეუცვნიათ ვერეს ხეობაში მცხოვრებ ადამიანებს, თუმცა ტექსტის ფინალში გარემოში მიმოფანტული მისი ფერადი ბუმბულით მოხიბლულები, სილამაზით დატყვევებულები, თავს მაინც ბედნიერად გრძნობენ: ერთმანეთს ეხვევიან, ტირიან, ერთდოულად ტრაგიკულ და სამგლოვიარო სიმღერას მღერიან, ფრინველის ბუმბულს ხელში ატრიალებდნენ, ერთმანეთს ადარებენ... და როგორ ჰგავს ეს გულუბრყვილო ზეიმი, ბავშვური აღტაცება, აღტკინება ჩვენი ქვეყნის თავისუფლების პირველ წამებსა და წუთებს, დამოუკიდებლობის პირველ წლებს... სხვადასხვა დროს მოპოვებული გამარჯვებების შემდეგ განცდილ მგზნებარე წამებს... რომლებსაც შემდგომ, სამწუხაროდ, ყოველთვის დიდი იმედგაცრუება, ტკივილი, სასონარკვეთა და ზოგჯერ ფიზიკური თუ სულიერი განადგურებაც მოსდევდა.

ვის და რას არ შევხვდებით ამ უზარმაზარი რომანის გვერდებზე, სად აღარ ვიმოგზაურებთ, რას აღარ განვიცდით, ვის მოსაზრებებს არ გავეცნობით. ავტორს სათანადო ადგილი, თითქოს, ყველასთვის მიუჩენია, დრო და ენერგია ყველასთვის დაუთმია, საკუთარი თავის, ნიჭის, შესაძლებლობების, მრწამსის, შეხედულებების გამოხატვის საშუალება ყველასთვის მიუცია. აქ ერთმანეთს ოსტატურად ენაცვლებიან მოხუცი პატრიარქი, უღირსი თუ ღირსეული ღვთისმსახურები, აგვისტოს ომი, ციხეებში წამებული პატიმრები და მათი ოჯახის წევრები, ხელისუფლების რუპორებად ქცეული უზნეო ტელევიზიები..., აქვე არიან ყოფილი პრეზიდენტი და მისი „თანამებრძოლი“, ქეთრინ კულმანი, ნიკოლა ტესლა, დასახიჩრებულ-გადაჩიქნილი მთები, ადამიანე-

ბის სულები, ბუნება, ჩვენი უძველესი დედაქალაქი უკიდურესად დამახინჯებული იერსახით, დახურული ან ფუნქციებშკვეცილი კვლევითი ინსტიტუტები... მათ გვერდით ორგანულად თანაარსებობენ რომანის პერსონაჟებიც: ივლიანე გიგანი – სასულიერო პირი, საკუთარი რწმენის წყალობით მძიმე სენით დაავადებული პატარა გოგოს განკურნება რომ შეძლო; მისი უფროსი და – წარსულის აჩრდილი, ანუ თავისი წყალში ჩაძირული სოფელი მოსვენებას რომ არ აძლევს და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში აღმოჩენილს, ეჩვენება, თითქოს, რაც აცვია, ყველაფერი გასაწერი აქვს; სამრეცხაოს მეპატრონე ზანდა, ასე რომ ვერ იტანს “ნაცებს”; კესანე – გოგო, რომელსაც ბავშვობაში ცალი ფეხი მაშინ მოეყინა და სამუდამოდ დაკოჭლდა, როცა მამას აფხაზეთიდან სვანეთის გავლით მოჰყავდა; შვილმკვდარი დედები, ირინა ენუქიძისა და სანდრო გირგვლიანისთვის მიქელანჯელოს „პიეტას“ მსგავსი ქანდაკება რომ აღუმართავთ; პედაგოგები, რომლებიც სამყაროს საიდუმლოს პოეზიაში ეძებენ...

ტექსტში ერთმანეთის გვერდით თანაარსებობს ჩვენი უახლესი ისტორიის სამარცხვინო, შემზარავი, დამთრგუნველი, ტრაგიკული, ამორალური, მტკივნეული, ორაზროვანი, შეუფასებელი, შეუსწავლელი ფურცლები. ამ ყველაფრის მოკვეთა, დავინყება, წაშლა, მიძინება, გადაფარვა შეუძლებელია, რადგან ეს არის ის, რისგანაც შედგებოდა ჩვენი წარსული, რაც დროდადრო ჩვენს ანმეოშიც გადმოიდგრება და გარკვეულწილად, მომავალსაც განსაზღვრავს და წარსულის ამ ცოდნის, გამოცდილების, ტკივილის, ისტორიის ამ ფურცლების მომავალი თაობებისთვის გადანახვა აუცილებელია, გადამალვა კი – დანაშაული; ასევე დიდი დანაშაულია ამ ყველაფრის დავინყება და უგულებელყოფა. ისეთივე დიდი დანაშაულია, როგორც გიგანტური ჰესების მშენებლობის მიზნით ჩვენი ქვეყნის მაღალმთიანი რეგიონების წყალში ჩაძირვა და მდინარეების ცოცხლად დამარხვა.

ბოროტების დავინყება კი ამქვეყნად ყველაზე დიდი დანაშაულია...